

موضوع:

تربیتی و آموزشی

گروه مخاطب:

تخصصی (طلاب، دانشجویان، پژوهشگران، اساتید حوزه و دانشگاه)

چاپ نخست

فهرست نویسی بر اساس اطلاعات فیبا.

سرشناسه	دوستیان، حسن، ۱۳۵۸ -
عنوان و نام پدیدآور	مبانی، اصول و روش‌های تربیت اخلاق زیست محیطی از دیدگاه اسلام/ حسن ده‌تیان؛ ویراست محمدحسین آملی.
مشخصات نشر	اصفهان: سن دو، ۱۳۹۷.
مشخصات ظاهری	۱۷۹ ص.
شابک	۱۵۰۰۰۰ ریال: ۰۱۶۵۲۶ - ۹۷۸۶۱
وضعیت فهرست نویسی	فیبا
یادداشت	کتابنامه به صورت زیرنویس.
موضوع	اخلاقی زیست محیطی - جنبه‌های مذهبی - اسلام
موضوع	Environmental ethics -- Religious aspects -- Islam
موضوع	حفاظت محیط زیست - جنبه‌های مذهبی - اسلام
موضوع	Environmental protection -- Religious aspects -- Islam
موضوع	تربیت اخلاقی - جنبه‌های مذهبی - اسلام
موضوع	Moral education-- Religious aspects -- Islam
شناسه افزوده	صفایی، محمدرضا (ویراستار)
رده بندی کنگره	۱۳۹۷ م ۲/۱۵۵/د۹م BP۲۳۰
رده بندی دیویی	۲۹۷/۴۸۳
شماره کتابشناسی ملی	۵۴۳۳۴۰۹

فهرست

۷	مقدمه
۱۷	فصل اول بررسی مفاهیم
۱۹	اصول و مبانی
۲۳	روش
۲۴	تربیت
۳۰	اخلاق
۴۴	اخلاق زیست محیطی
۴۸	فصل دوم: مبانی تربیت / روی زیست محیطی
۴۹	حقیقت ماهیت انسان
۵۱	الف. جسم
۶۰	ب. نفس انسان
۶۵	ج. روح انسان
۶۷	د. رابطه بین، روح، نفس و جسم
۶۹	ه. فطرت انسانی
۷۱	رفتار شناسی انسان
۷۹	جایگاه محیط زیست در هستی
۸۰	اهمیت محیط زیست
۸۶	رابطه انسان با محیط زیست
۹۰	فصل سوم: اصول تربیتی در اخلاق زیست محیطی
۹۲	اصول مبتنی بر جسم انسانی
۹۳	الف. اصول مبتنی بر سلامت جسم
۹۴	ب. اصول مبتنی بر جنسیت متربی

- ۹۵ اصول مبتنی بر نفس انسانی (تهذیب نفس).
- ۹۷ اصول مبتنی بر روح انسانی (رشد عقل).
- ۱۰۳ اصول مبتنی بر فطرت انسانی.
- ۱۰۳ الف. تذکر
- ۱۰۷ ب. دوری از گناهان
- ۱۰۹ اصول مبتنی بر جایگاه محیط زیست
- ۱۰۹ الف. حفظ موجودات
- ۱۱۱ ب. بهره‌ری صحیح از منابع طبیعی
- ۱۱۳ فصل چهارم: روش‌های تربیتی در اخلاق زیست محیطی
- ۱۱۴ روش‌های مبتنی بر اصل سلامت جسم
- ۱۱۴ الف. پرهیز از تغذیه با جرم
- ۱۱۷ ب. روزه
- ۱۱۸ ج. پرهیز از افراط و تفریط
- ۱۱۹ د. توجه به نظافت
- ۱۲۰ ه. ورزش و تفریح
- ۱۲۴ روش‌های مبتنی بر اصل تفاوت جنسیت
- ۱۲۴ الف. استفاده از صنایع ادبی و ابزار هنری
- ۱۲۵ ب. استفاده از استدلال‌های عقلی
- ۱۲۷ روش‌های مبتنی بر اصل تربیت نفس (زهد)
- ۱۲۷ الف. ترک محرّمات
- ۱۲۸ ب. انجام واجبات
- ۱۲۹ روش‌های مبتنی بر اصل رشد عقل نظری
- ۱۲۹ الف. کسب علوم و معارف یقینی

- ب. پرسش‌گری ۱۳۰
- ج. هم‌نشینی با علما و عقلاء ۱۳۴
- ه. عرضه دریافت‌های عقلی بر عالم ۱۳۹
- روشهای مبتنی بر اصل رشد عقل عملی ۱۴۰
- الف. نظم و انضباط ۱۴۰
- ب. تهذیب قلب ۱۴۱
- ج. بیابا سازی نفس با صور قدسی و صفات پسندیده ۱۴۲
- د. مطیع محسوس خدا شدن ۱۴۳
- روشهای مبتنی بر اصل تذکر ۱۴۶
- الف. پند و موعظه ۱۴۶
- ب. بیان قصه ۱۴۷
- ج. یادآوری نعمتها ۱۵۰
- روشهای مبتنی بر اصل دوری از گناهان ۱۵۳
- الف. اجتناب از مواضع شبهه ۱۵۳
- ب. ارضاع تمایلات به صورت شرعی ۱۵۶
- روشهای مبتنی بر اصل حفظ موجودات ۱۵۸
- الف. پرهیز از دخالت در فرایندهای زیستی ۱۵۸
- ب. پرهیز از آلوده کردن محیط ۱۶۰
- روشهای مبتنی بر اصل بهره‌وری صحیح از منابع ۱۶۴
- الف. پرهیز از افراط و تفریط ۱۶۴
- ب. آبادی محیط ۱۶۵
- منابع فارسی و عربی ۱۶۸
- منابع لاتین ۱۷۴

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

مقدمه

هستی انسان به عنوان جرثومتهای کوچک از طبیعت، وابستگی زیادی دارد به حیات گیاهان و جانوران و حتی موجودات به ظاهر بی جان که در گرداگرد او بر روی زمین و فرا تر از این کره خاکی قرار دارند؛ به طور قطع یکی از انشوری که زمینه ساز سعادت و کمال انسان در دنیا و به تبع در جهان پسین است بهره مندی از محیطی سالم و امن می باشد، چرا که بدون وجود چنین بسترهایی انسان به سستی نمی تواند برسد، به تربیت جسم و نفس خویش پردازد. به علاوه شرایط مکانی و محیطی تأثیر غیر قابل انکار در ششم پوشی در چگونگی عمل و شیوه رفتاری انسانها دارد. همچنین محیط زیست سالم و طبیعی به انسان کمک می کند تا از جسمی سالم برخوردار باشد و داشتن تنی سالم یکی از شرایط نخستین برای داشتن روحی سالم است؛ که ما را در رسیدن به کمال وجودی و انجام

وظائف خود در برابر پروردگار هستی و سایر انسان‌ها و موجودات دیگر به بهترین وجه یاری می‌رساند.

از دیگر سو افراد یا جوامع انسانی، با توجه به سطح آگاهی، دانش و توان جسمی و فنی خود قادر به دخل و تصرف در محیط پیرامون خود هستند و این اختیار فراتر از قدرت و اختیاری است که خداوند در میان سایر موجودات به ودیعه نهاده است. از این رو تاثیر انسان بر محیط اطراف خود می‌تواند بیشتر از ظرفیت بازسازی طبیعت باشد. در نتیجه تغییرات به وجود آمده از عملکرد بشر می‌تواند محیط زیست را به گونه‌ای غیر قابل بازگشت دگرگون سازد و شرایط ایده آل برای زندگی وی را دچار پی آمدهای ناگواری سازد.

در این میان عدم توجه مردم به اهمیت طبیعت به ای بقاء نسل بشر و توانایی آن در جهت بازیابی خود و خشونت‌هایی که نسبت به طبیعت و محیط زیست روا می‌دارند؛ اقشار مختلفی از دانشمندان معاصر و بسیاری از فرهیختگان، عصر کنونی را دچار نگرانی کرده است که اگر از شتاب فزاینده روند تخریب طبیعت و محیط زیست جلوگیری نشود، سلامت زیست کره و به دنبال آن ادامه حیات انسانی در معرض خطر جدی قرار می‌گیرد. این دانشمندان بر این باورند که انسان‌ها باید برای نجات کره خاکی از عذاب تنها گزینه قابل سکونت و در دسترس ما، دامن همت به کمر زده و با احترام تمام عیار به نظام شگفت انگیز طبیعت در حفظ آن بکوشند و آن را در آستانه منافع زود گذر شخصی و جناحی به قربانگاه نبرند.

باید دانست امروزه آموزش اهمیت و جایگاه محیط زیست در زندگی و بقاء ما بر

روی این کره خاکی با انگیزه ایجاد حساسیت نسبت به حوادث و تغییرات، زیست خاک، زیست آب، زیست اتمسفر، زیست بوم و غیره، در افراد و اقشار مختلف جامعه، به عنوان یکی از مهمترین نیازهای آموزشی در سطح بین المللی شناخته شده است.

چرا که یکی از خصوصیات مشترک میان انسان و در میان سایر موجودات، حبّ به ذات این انسان است و که در نتیجه آن، موجود منفعت طلب نیز می گردد. به این معنا که هر موجودی از آن جهت که متمایل به ذات خود است، خواهان کمال و جودی خود نیز هست از این رده است تمام قوای خود را به فعلیت برساند و در این راه از تمام امکانات موجود پیرامون خود بهره می گیرد و اگر منافع وی با وجود موجودی در تضاد باشد آن را از بین می برد. این نظم ناشی از نظام حاکم بر جهان مادی ماست و جهان مجردات خالی از این چنین برزوردن است.

در این میان انسان با توجه به قدرتش نسبت به دیگر ارکان طبیعت و بهره گیری از فناوری، بیشترین قدرت تخریبی را در میان موجودات برخوردار است به همین جهت در میان انسان ها برای حفظ بقاء نسل بشری قوانینی وضع شده تا مانع زیاده خواهی افراد نشود. البته باید به این واقعیت اعتراف نمود که هیچ قانونی وجود ندارد که بتواند افراد را به احترام گذاردن به خود مجبور سازد؛ چرا که همانگونه که گفته شد انسان موجودی منفعت طلب است و اگر این منفعت در نظر وی گرانها جلو نماید حاضر است به جان خریدن عواقب یک عمل به آن دست یابد. از این رو است که هیچ قانونی توانایی وادارار نمودن افراد به تمکین را بدون پشتوانه ندارد و اگر هم مردم در ظاهر به قوانین احترام می گذارند در اغلب موارد به سبب ترس از عواقب زیر پا گذاشتن آن است. چرا که تا وقتی انسان

این قوانین را به صورت امر درونی نپذیرد و از آنها تصویری خیر خواهانه نداشته باشد یا از بین رفتن این قوانین را ضرر به خود نداند، همواره نیازمند نظارت مستمر و صرف هزینه‌های گزاف برای وادار نمودن آنها به تبعیت از این قوانین هستیم در نتیجه دعوت مردم به حفظ منابع طبیعی و محیط زیست بدون بهره‌گیری از یک تربیت صحیح، کم اثر و یا بر سر خواهد بود.

با توجه به مطالب گفته شده، چنین بر می‌آید حفظ محیط زیست خود نیازمند تغییر در دیدگاه متعارف جامعه نسبت به موضوع محیط طبیعی است و آنچه در این میان رخ می‌نماید راه کارها و محرک‌های تاثیر این آموزه‌ها در افراد جامعه است.

یکی از قدم‌هایی که برای تغییر این نگرش در جامعه و حفظ محیط زیست باید برداشته شود، شناخت مبانی، اصرار بر روش‌های تربیتی اخلاق زیست محیطی است چرا که آموزش و تربیت ویژه در این جهت به ما کمک می‌کند در آینده افرادی با دغدغه محیط زیست در بین افراد جامعه داشته باشیم و علاوه بر این باید اینگونه افراد به عنوان مبلغان اخلاقی در سطح جامعه به ترویج نظام درست رفتاری بین انسان و محیط زیست می‌پردازند، که این خود عاملی در جهت رشد فکری و رفتاری به صورت همگانی خواهد شد.

علاوه بر این شناخت این اصول و روش‌ها و نظام حاکم بین این دو به افراد این امکان را می‌دهد تا با دیدی نو به ارزیابی دیدگاه‌ها و روش‌های خود در برخورد با طبیعت بپردازند و در پرتو این بازبینی به بازسازی فکری و رفتاری خود در برخورد با طبیعت

مبادرت ورزند و دیگران را در راستای حفظ محیط زیست تشویق نمایند.

باید دانست اسلام به عنوان دین خاتم که وظیفه هدایت انسان‌ها را در تمام جوانب در بر دارد با روش‌های گوناگون به انسان کمک می‌کند تا رفتاری مناسب در پیش گیرد، گاه با تغییر فکر و دیدگاه او نسبت به واقعه پیش رو، وی را به تغییر رویه در رفتار و می‌دارد به عنوان نمونه با افزایش معرفت و شناخت بشر نسبت به هستی پیرامون خود و اهمیت آن برای بقای انسان و نسل او، وی را به سوی راه صحیح هدایت می‌نماید. گاه برای تغییر رفتار و به انسان پاداش این دنیا و جهان باقی را وعده داده است. و برای آن دسته که ترس از عقوبت بهره‌میل باز دارنده ایشان از انجام برخی رفتارها است، با خطاب‌های انذار گونه به راه است هدایت می‌نماید. پس، اسلام با استفاده از راه‌کارهای معرفتی یا راه‌کارهای تشویقی اتوسعی،^۱ غیره، انسان‌ها را به سوی کمال ترغیب می‌نماید، که از آن در عرف به تربیت تعبیر می‌شود.

تربیت دارای ابعاد گسترده‌ای است یکی از ابعاد آن تربیت اخلاقی است که خود یکی از حوزه‌های فکری اصلی در دوران معاصر به شمار می‌آید. چرا که پیوندی میان تفکرات نظری در رشته‌هایی چون فلسفه و الهیات و مسائل در معضلات عملی زندگی بشر برقرار می‌نماید، که امروزه از آن به «اخلاق کاربردی»^۲ تعبیر می‌شود؛ «اخلاق زیست محیطی»^۳ از شاخه‌های این دانش است.

۱. Applied Ethics

۲. Ethics Enviromental